

Бүгүн П.А.Ойуунускай төрөөбүтэ 100 сыла туолуутун чииһигэр „Тыл кэриэһэ тыыннаах буолуба“ диэн улуустаабы научнай уус-уран түһүлгэ күүтэр

САНАА ОҕОХ

ЧУРАПЧЫ
УЛУУБУН
ХАҤЫАТА

ХАҤЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 128 (7513) © 1993 сыл. Алтынньы 28 күнө. Чэппэр ● Сыанита 25 солкуобай

Сир иһэм нэнигэр,
Симэтин үрдүгэр
Күн күлүм уотуттан,
Күөх унаар урсунтан

Ырыаһыт
Ыччааһыт

Дьон-норуот дьолугар,
Дьол-соргу туһугар,
Тускулбун тутамыт,
Туойаахтык турабыт...

(П. Ойуунускай).

Түһүлгэ ис номоҕо

Чурапчы-салинньыттар «Айыллаан»
Култура дьэститер бүгүн сарсыарда 10
чаастан айыллар научнай уус-уран тү-
һүлгэ маннаа дакылаахтар оҕоһу-
лаалар.

«Тыл кэриэһэ тыыннаах буолуба» —
С. А. Попов, суруйааччы.

«П. А. Ойуунускай — Саха сирин уһу-
лунчуулаах государственнай деятелэ» —
Г. Г. Мамаров, СГУ профессора.

«Ойуунускай уонна Новгородов» — Е.
Н. Коркина, филологическай наука док-
тора.

«Ойуунускай уонна саха терминология-
тын бөлүөрүстөр» — П. А. Снецов,
филологическай наука доктора.

«Ойуунускай саха норуотун дьылбаты-
гар ороһа» — В. Н. Иванова, Российскай
Федерация Наукаларын Академиятын
корреспондент-члениэ, историческай на-
ука доктора.

Научнай уус-уран түһүлгэ үлэтигэр
республика, улууспут уонна Таатта
улууһун салайааччылар, П. А. Ойуу-
нускай хаан-уруу дьон, ученайдар, ли-
тература уонна искусство үлэһиттэрэ,
общественность предствителлэрэ ыт-
тыһы ылааллар.

ЭДЭРДЭР КЭРИЭСТИИЛЭР

— Бүгүн биһиэхэ, чу-
рапчыларга, дьоро күн
үүнэ. Манна бу эһиги,
айар үлэни дьарыстанаач-
чылар, Ойуунускай сүдү
талааныгар сүгүрүбэччи-
лэр, кэлэн олоробут. Ойуу-
нускайга тапталгытын ис-
тээнчигэ иһиннээхтик
түрдэргитигэр баҕарабын,
— диэн алгыс тылларын
этэ учуутал, жюри чи-
лиэс Д. Д. Эверстов П.
А. Ойуунускай төрөөбүтэ
сүүс сыла туоларынан үе-
рэнээччилэр ортолоругар
ытыллар уус-уран ааҕы
конкурсун кыттылаахтар-
ыгар туһаайан.

Улуустаабы киин би-
блиотекада оскуолалар 40-
тан тахса бастык ааҕач-
чылар түмүстүлэр.
Ойуунускай айымньыла-
рыттан ордун албаһыт
«Иһэм Дьабдыэһэй угубар»,
«Бу уоттаах бааһы-
ды», «Татыйаа ыһымыра»
диэн истин иһиннээх хо-
һооноро ааҕаччылар.
Ону сэргэ ордолор байла-
ра Ойуунускайга иһэн
суруйбут хоһооннорун аа-

дан иһитиннэрдилэр. Итин-
ник дон курдун уон айым-
ны иһитиннэрдилэр жюри
биһирэбиллэри Настя
Соловьева (Чакыр), Соля
Протодаконова (Алабар)
ылдылар.

Конкурс түмүгүнөн бас-
тамы миэстэ 4 үөрэнээччи-
гэ бэриллэнэ. Жюри ту-
руорар бары көрдөбүлү-
гэр толору эппиэттээн
«Туһаах туһута» айым-
ныны аахпыт Алабар ос-
куолатын VIII кылааһын
үөрэнээччигэ Гена Ефи-
мов саарбахтааһына суох
чулуулар истэригэр биһир
бастахынан киирдэ. Кини-
ни сэргэ Волтоно орто
оскуолатын VI кылааһын
үөрэнээччигэ Катя Моско-
вцева «Өйдөөх оро»,
Арыылаах оскуолатын X
кылааһын үөрэнээччигэ
Тани Андреева «Олох
дуу? Түүл дуу?», Чурул-
чы орто оскуолатын X
кылааһын үөрэнээччигэ
Нади Борисова «Иһэм
Дьабдыэһэй угубар»
айымньыларын үрдүн та-
һынаахтык ааҕаччылар бас-

таатылар.

Оттон иккис миэстэ 6
оҕо тигистэ. Кинилэр ис-
тэригэр Диринтэн III кы-
лаас үөрэнээччигэ Леона
Пестерева улахааттаран
толлубаһа, чакчы үчүгэй
бэлэмнээрин көрдөрөн
кирдэ. Конкурска кыт-
тыбыттар бары кэриэстэ
кыргыттар. Ити эрэри
уол оҕону уһуйдахха, сы-
һыттааха, ураты уһулчуу
буолуохун Төлөйтөн IX
кылаас үөрэнээччигэ Вова
Смирников эссе төгүл би-
гэртэттэ. Кинилэри тэҥэ
IX — X кылаастарга үө-
рэнэр Настя Соловьева
(Чакыр), Соля Протода-
конова (Алабар), Туһаара
Кривошапкина (Хатыла),
Фекла Габышева (интер-
нат-оскуола) бааллар. Үһс
бириннээх миэстэ 9 аа-
ҕаччыга аманна. Ити
курдук, уус-уран ааҕы-
га бастагы холонну көх-
төөхтүн ааста, Ойуунус-
кай айымньыларын илэ-
дуорайан иһиннэрдилэр.

В. НИКИФОРОВ.

ҮЙЭЛЭЭХ ӨЙДӨБҮЛҮ ЭТЭЭРИ

Саха сирин суруйаач-
чылар, интеллигенцията,
дьон-сэргэтэ П. А. Ойуу-
нускай курдук улуу киһи-
бит үтүө аата норуоттар
төһүгүгэр баҕарыт кэрэ
баҕалара олоххо дьэ кэс-
киллээхтик киирэн ээр.
Бу национальнай өй-санаа
оро көтөүлүүтүгэр Платон
Алексеевич төрөөбүтэ
100 сыла туоларынан си-
бээстэн Саха сирин бүт-
түүнүн үрдүнэн ытыллар
дьааллар тирэх буолал-
лар.

Норуот олохун күүстээх
өбүлүүрү уонна арда-
тээҥи дьүөрэлэһэр өбүл-
лэр улахан личностары
оро көбүтөн таһаарар
эбит буоллахтары дий са-
һыбын. П. А. Ойуунус-
кай сүдү мөрсүөнэ смр-
дыы чабыллыах таһымы-
тыгар Саха сирин суру-
йааччылар, чолчулаан эт-
тахха, киһи бэйэтинин тө-
рүттээбит тарилтэтин чи-
лиэһинэ, киһи мыйыммат
үлэтин оҕордулар. Дьэ ол
туох үлэлэр оҕоһунуулар?
Бастатан туран, П.
А. Ойуунускай онно
суох буруйдааһынан бос-
холоттор туһугар туруор-
суулар. Фольклорист П.
Н. Попов, суруйааччылар
Н. Е. Мординов — Амма
Аччыгыя, Семен уонна
Софрон Даниловтар, В. А.
Протодаконова — Кулан-
тай, Д. Н. Сивцев — Суо-
рун Омолоон, ученайдар,
профессордар А. Е. Мор-
динов, Г. П. Башарин уо-
д. а. онуоха элбэх сыралар-
ын биэртэрэ, даһааста-
быллары оҕорбуттара.

Политическай реабили-
тация ситиһиллээтин кыт-
та П. А. Ойуунускай аа-
тыл-суолун үйэтинин олус
эппиэттээх үлэти саҕала-
мыта. Дьэ маннаах Тыл,
литература уонна истори
институтун үлэһиттэрэ, су-
руйааччылар уонса тылы
буланнар үтүө киһиби
айан хаалларбыт баай ис-
хоһоонноох литературнай
нэһилиэстэбинэ хаттаан
бачээтэтинин төрөһүн
уонна научнай чикчийи
бастагы барыларын оҕор-

буттара, олоххо киллэр-
биттэрэ.

П. А. Ойуунускай айым-
ньылара толорутун таһа-
рыллытын хааччылар со-
руктаах тариллибит прави-
тельственнай комиссия
председателинэн В. А.
Протодаконова — Кулан-
тай туруоруллубута. Соф-
рон Данилов айымньыла-
ры наардааһын, булуу,
комментарийдааһын үлэ-
тин быһаччы салайсыбы-
та. Ол түмүгэр сэттэ том-
наах эһингэ таһара сити-
һилибитэ. Ити үлэ кэтэх
эртүгэр урункулуу соҕус
көрүүлэр, ардыгар мөк-
күөрдөр, «Литература ус-
пүкүлээннэрэ» диэн кри-
тической ыстатыйаны та-
һаартарбат туһугар ту-
руорсуулар эһин дараһы
бааллара. Бу үлэ күннө-
үн түбүгүн-сэдэһин ту-
һунан народнай суруйаач-
чы Софрон Данилов өлгөн
аҕай иһиннэ суруйбут ыс-
татыйалар сирдээхтик
бэлэмтээн турар. Киһи он-
но биһиги биһир дойду-
лаахпыттар Ф. П. Ефи-
мовна комиссияга аҕалай
туттарбыт П. А. Ойуунус-
кай айымньыларын опти-
калар туһалаабытын ба-
лиэтээн махтаммыта.

Кырдык, П. А. Ойуу-
нускайга аналлаах ыстатый-
алар, научнай-практичес-
кай конференциялар, рес-
публиканскай радионан
утумнаах биһирлэр, ах-
тыллар уонна айымньы-
лар хомурунунууктара ти-
һигин быһаарыа бачээтэ-
ниннэрэ, Платон Алексее-
вич аата Саха государст-
веннай драматическай
театрыгар төһөрүллүбүтэ.

Киһи аатынан государст-
веннай бириэмийэ олохто-
нуута үтүөннээх түмү-
тэри биһирбиттэрэ. Ити ба-
рыта П. А. Ойуунускайы
Россия эбэ чирэс аан
дойду биһитигэр-көрүүтү
таһаарар туһугар үлэ-
лиргэ кыагы үөскэппитэ.
Маннаах саха народнай
поэта Семен Данилов
председателлээн олорон
улахан үлэни ыһыпта.
Ол «Дьулуруйар Ньургун
Боотур» олонхо нуучча-
лы тылабаастаһытын си-

һигин үлэти этэ. Бу үлэ-
бэ суруйааччылар Күнүк
Уурастылар, Семен Ру-
фон, Николай Габышев,
ученай фольклорист И. П.
Пухов уонна критик Г. С.
Сыромятников уо.д.а. тар-
дыллыбыттарын билэбин.
Кинилэр уус-уран тылаба-
һы оҕорууга туһаныл-
лаахха олонхо нуучча-
лы руноһин бэлэмнээ-
биттэрэ. 65 тыһ. тахса
строналаах бу сүдү айым-
ны айыллыбыт сүмэһи-
нин сүтөрбөтүн хааччылар
улахан сорун туруоруллу-
бута. Ол эрэ кэһинтэн
тылабаастык булуу боп-
уруоһун быһаарар кыах
үөскээбитэ.

Бу эппиэттээх үлэни
Семен Данилов олус үчү-
гэйдик салайбыта. Киһи-
киһи буолан нуучча аа-
тырыт тылабаастытын
Владимир Дерявинны бу
сүдү олонхону тылабаас-
тыларга тылыгар ил-
лэрибитэ. Ити киһи хараҕар
көстүбөт дьүкүөрдээх,
эрадиһиннээх үлэ түмүгэр
«Дьулуруйар Ньургун
Боотур» олонхо нуучча-
лы тылабааһа туста киһи-
һин бачээтэһиннэ. Саха
тылын сүмэһинэ иһит бу
улуу олонхоһут омонтар-
га биһитигэр эссе биһир
үлэ эбиллэ буолбута. Ол
— биһиги республикабыт
үтүөлээх артыһа, суру-
йааччы Гаврил Колесов бу
олонхону трампастиһаа
уһулларбыта уонна саха-
лык, нууччалык, ангий-
скайды тылларын су-
руктаан-биһитээн бачээт-
тэһинтэ.

Москвага Лите-
ратордар дьаһалыгар П.
А. Ойуунускайга анал-
лаах, биһиги сахабыт ли-
тературага иһини сай-
дытыгар үчүгэйдик са-
быдыллаабыт муннаах
буолан турар. Оһо Платон
Алексеевич Ойуунус-
кайы ЮНЕСКО нөҕүө бө-
лиэтэһини туруорсар са-
һаа аан бастаан этилиһи-
тэ.

Норуот чулуу улаһы.

(Иһинэ. Вүтүүтүн 2-с
стр. көр).

Таптаан, умсугуйан
а а б а б ы т

Наташа ПАВЛОВА,
Туора Күүл орто оскуо-
латын XI кылааһын
үөрэнүүчүтэ.
(«Тэатта» хаһыаттан).

Мин ийрабар ас-танас
кэмчи этэ. Од эрзэри мин
обо саваным одонхо дойдугар
асалтыа: ийэм улуу
Ойуунуснай уоттаах, ум-
сулваннаах, алыптаах
айымныларын дууһабар,
тылын, ойун сүмэтин э-
пэр-хааммар илэрини-
тим. Олохтор сырдын са-
быдыалы онорбут бастын
дьоммор барба махтал
буоллун!

АНЧАР.

